Jan Claesz. Diert van Haerlem (ca. 1497 Londen – 1574 Gouda) en zijn familie

Bart Ibelings

In de stadsgeschiedenis uit 2002 schreef Koen Goudriaan dat er geen systematisch genealogisch onderzoek is verricht naar het stadsbestuur, maar dat wel enkele publicaties beschikbaar zijn met gegevens over het familienetwerk van de Goudse elite van voor de Opstand. De enorme lijfrente-administratie zou bovendien een schat aan aanknopingspunten (kunnen gaan) opleveren.[1] Voor de hier besproken persoon Jan Claesz. Diert van Haerlem, Gouds magistraat en brouwer, waarvan bovendien een afbeelding is bewaard, gaat dat alles op. Betreffende zijn Engelse/Haarlemse herkomst verscheen lang geleden een gedegen genealogische studie. Over zijn Goudse periode werd nog weinig bekend. Van hem is bovendien een bijzondere nog niet benutte eigenhandig geschreven bron met familieaantekeningen bewaard. Intussen is door Kees Doedeijns werk gemaakt van het ontsluiten van de berg aan middeleeuwse Goudse lijfrente-gegevens. Hopelijk komt ook het bekende 'apparaat Matthijs' met de opeenvolgende bewoners per pand in de Goudse binnenstad nog eens geheel digitaal beschikbaar. Dit alles geeft dan de mogelijkheid nader te gaan kijken naar de familiebanden tussen de Goudse magistraat en elite.

Jan Claesz. Diert & Emmitge Thoens. Dircksd. van Souburgh (Museum Catharijneconvent, Utrecht)

Jan Claesz. Diert is in Gouda vooral bekend door het fraaie eigentijdse portret dat van hem en zijn vrouw is bewaard (zie de afbeeldingen hierbij, beide ca. 62 x 40 cm).[2] Op de achterzijde van zijn schilderij wordt hij als Gouds burgemeester en schepen over de jaren 1539 tot in 1573 aangeduid. Hij was getrouwd met (naar de achttiende-eeuwse (?) omschrijving achterop haar portret:) 'Emmitge Thoens. Dircksd. van Souburgh huisvrouw van Jan Claesz. Diert gestorven 1563.' Zij wordt soms onjuist als Teunisdr. (i.p.v. Dircxdr.) aangehaald; Thoen staat voor 't Hoen. Voorheen werden deze schilderijen door de bekende kunsthistorici G.J. Hoogewerff en M.J. Friedländer toegeschreven aan Jan van Scorel (1495-1552), nadien toch vooral aan diens leerling Maarten van Heemskerck (1498-1574). De waarschijnlijke datering van de schilderijen is momenteel 1535-1544. De schilderijen zijn oudste onderdeel van een reeks van negen paar (man/vrouw) afbeeldingen (pendanten) van leden van het geslacht Diert (van Melissant), oorspronkelijk na legatering door de douaiere Diert van Melissant van Souburch in 1895 aan de bisschop bewaard op het Aartsbisschoppelijk Museum te Haarlem[3], heden in het museum Catharijneconvent te Utrecht.

In een themabundel uit 1963 van de 'Bijdragen Die Goude' over Goudse burgemeesters is een tekening naar het schilderij van Jan te vinden, gemaakt door burgemeester K.F.O. James met begeleidende teksten door archivaris J.E.J. Geselschap.

Als biografische gegevens staan daar vermeld dat hij burgemeester was in 1554, 1558-1559, 1560, 1564 en 1573, dat hij op 26 juli 1573 is afgezet en uit de vroedschap werd ontslagen en vermoedelijk in 1582 is overleden.[4] Dat laatste is onjuist. In de stadsgeschiedenis staat dat hij schepen en burgemeester was tussen 1539-1564.[5] Dat laatste jaartal is opnieuw onjuist. Bovendien zijn nog wel meer gegevens over zijn (magistraats)functies en verdere leven te vinden.

Ouders en vrouw

Belangrijke genealogische gegevens van Jans ouders zijn vooral in Haarlem verzameld door De Bye Dólleman. Zijn ouders waren Claes Diert Jansz. en Jut Jansdr., respectievelijk overleden in Londen en Haarlem, allebei in het jaar 1500 blijkens de Haarlemse kerkrekeningen. Zijn moeders naam werd gevonden in het in Haarlem bewaarde calendarium van de Begijnen, waar een memorie was gevestigd voor hen.[6] Zij kregen zeer waarschijnlijk in Londen drie kinderen: Jan als jongste, zijn broer Cornelis († 1540) en zijn zuster Hillegont († <17 juni 1544).[7] Deze drie namen komen als weeskinderen voor in de Haarlemse tresoriersrekening van 1501. Ze zijn dan intussen verhuisd van Londen naar Haarlem, mogelijk nog met hun moeder na de dood van haar man. Jan wordt nog in 1522 in Haarlem vermeld bij verkoop van grond in een trans-

Tekening van Jan door burgemeester K.F.O.James

portregister.[8] De oudste vermelding van hem in Gouda is bij mijn weten 1533 als hij voorkomt als bierbrouwer Jan Claesz. van Haerlem met 73 pond (daarmee behorend tot de top) in een lijst van brouwers en leden van het gerecht en vroedschap die de stad een lening fourneerden.

De reden om naar Gouda te verhuizen heeft zeer waarschijnlijk te maken met de herkomst van zijn vrouw. Zij huwden volgens de Bye Dólleman rond 1524. Waarschijnlijk is Jan dus kort na 1522 vertrokken naar Gouda. Helaas is het kohier met de Goudse poorterlijst over de jaren 1520-1525 reeds lang zoek.[9]

De naam van zijn vrouw, Emmetje Dircxdr. Thoen van Souburch, wijst op verwantschap met diverse bekende Gouwenaars uit dit geslacht. Jacob Dirksz. Hoenz. (sic) was kerkmeester (6x tussen 1548-1555) en schepen in 1554-1556. Dirk Dirkz. Hoenz. van Souburch (1522-1592) was schepen in de jaren 1561-1562, hij was ook gedeputeerde ter dagvaart namens Gouda, vroedschap, heiligegeest- en kerkmeester. Daarnaast was hij bierbrouwer (zie ook hierna), collecteur van de impost op wijnen en bieren te Gouda, en hoogheemraad van Schieland namens Gouda (1575-'93).

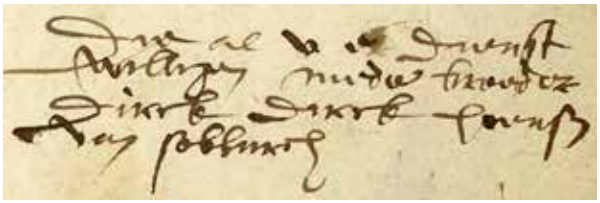

Ondertekening als hoogheemraad van Schieland in 1576 'als Die al U en dienstwilligen mede broeder Dirck Dirck Hoenss. van Sobburch'.[10]

Een J(oh)an Dircksz. Thoen/Hoenz. van Souburg (1510-1568), in 1545 blijkens de tiende penning woonachtig aan de Haven, was eerder ook hoogheemraad in Schieland (1557-1568), ontvanger-particulier van Gouda en omgeving en ook gedeputeerde ter dagvaart namens Gouda. Hij was verder diverse jaren kerkmeester in de periode 1539-1561, schepen in 1537, diverse malen tresorier in de periode 1541-1562 en burgemeester tussen 1547-1567. Ook hij was bierbrouwer. Hij stierf in 1568, zijn grafsteen en die van zijn vrouw Alijt Jansdr. van Hensbeeck († 1558), met de familienaam 'Suburich' is bewaard in de St. Jan, de bijzondere bijbehorende koperen grafplaten zijn nu in het Goudse museum, in de kerk zijn kopies te zien (deels op de afbeelding met links het wapen met de burcht van de Souburchs).[11]
Dit waren allemaal broers van Emmetje. Een zus Alijt (Dirksdr. van Souburgh) van haar was vóór 1532 getrouwd met de bekende Goudse apotheker, brouwer en magistraat Reinier Hendrikszoon Paeu († 1547).

Het wapen van Emmetje, hangend aan een boom op haar schilderij weergegeven, kent een gouden toren op een groen veld. De toren verwijst naar de plaats Souburg op Walcheren (ontstaan rond een Karolingische

Koperen grafplaat van het graf van J(oh)an Dircksz. Thoen/Hoenz. van Souburg

ringwalburg, de Sudburgh). Op het schilderij is bovenaan ook een burcht afgebeeld. In de Goudse stadsrekening van 1507 wordt gesproken van een toren genaamd Souburg.[12] Haar ouders waren Diewer van der Graft[13] en Dirck Govertsz (Thoen van Souburgh). Haar vader was schepen te Gouda tussen 1508-1522 (7x), tresorier in 1510, vroedschap en veertigraad, heiligegeestmeester in 1505, gasthuismeester in 1507 en kerkmeester in 1514 en 1520 en blijkens een lening uit 1517 woonachtig aan de voorname Westhaven. Hij wordt steeds overigens alleen met patroniem gevonden in de bronnen.[14] Emmetje is rond 1501 geboren. Opvallend is de chatelaine ofwel gordelketting die zij draagt op het schilderij en de zogeheten sluierkap met gesteven slippen.[15] Aan de ketting hangen een enorme bloedkoralen rozenkrans en een reukbol. Bij de grote loterij ter financiering van de herbouw van de door brand geteisterde Sint Jan in 1554 was de hoofdprijs een 'rootcorale vijftich', een lange kostbare paternoster of 'vijftichgen' (een rozenkrans bestaat uit 5 grote en 50 kleine kralen, respectievelijk voor het bidden van het Onzevader en het Weesgegroet). Andere belangrijke prijzen waren *pomanders* (pommes d'ambre) of 'ruykerkens': bolvormige juwelen die welriekende amber bevatten.[16] Beide objecten zijn geregeld te vinden op afbeeldingen van voorname vrouwen uit deze periode.

Jan is op het schilderij afgebeeld met een bonnet (muts) en mantel met bontkraag. In zijn hand heeft hij een brief. Zijn wapen eveneens hangend aan een boom op het schilderij, is gedeeld: I in zilver een zwarte keper vergezeld van drie gouden lelies, II in rood een zilveren dubbele adelaar. Dat zou afkomstig zijn van zijn moeder Jut Jansdr. en doet De Bye Dólleman denken aan dat van de Goudse schepen Jan van Leeuwen (in de jaren 1446-'69, die overigens ook nog burgemeester was in 1461 en 1467).[17]

Jans schepenzegel is bewaard aan Goudse oorkondes uit 1539 en 1542 en beschreven als: een keper vergezeld van drie lelies, in de rechterbovenhoek een ringetje (brisure), helm met helmteken: lelie geplaatst voor zes lange veren. Naam op het zegel als: Ian Claes Diert soen.[19]

Magistraat

De Lange van Wijngaerden rekende Diert (van Haarlem) in zijn stadsgeschiedenis al tot de belangrijke regeringsgeslachten van het zestiende- eeuwse Gouda. Jan is bekend als Gouds schepen in de jaren 1539-1549 (9x) en burgemeester tussen 1554-1564 (5x) en nogmaals in 1572-1573.[20] In 1554, 1558 en 1560 was hij als burgemeester ook afgevaardigde namens Gouda op dagvaarten te Brussel en Den Haag.[21] Op hoge leeftijd werd hij

Familiewapen Diert: in rood een dubbelkoppige zilveren adelaar, helmteken: idem maar roodgetongd[18] *Rechts: schepenzegel van Jan Diert*

substituut-burgemeester in plaats van Mr. Jan Jacobsz. van Rosendael (van wie ook een schilderij is bewaard[22]), omdat die voorjaar 1573 tot raad naast Willem van Oranje was gekozen 'tot welvaren van het land'. De aanstellingsbrief van Jan is niet in origineel in Gouda bewaard, wel in een gelijktijdige kopie in een band met brieven en commissies (benoemingen) door de prinselijke kanselarij opgesteld. De brief heeft in de kopie geen adres maar moet wel aan de Goudse magistraat zijn gericht en dateert van 21 april 1573 en stelt voor Jan Claess. Diert als vervanger te 'eligeren' (= kiezen, zie de afbeelding). Niet zeker te beantwoorden is de vraag of de prins Jan als nieuwe burgemeester voorstelde op aanraden van Van Rosendael, of dat hij zelf daartoe besloot. Jan behoorde tot degenen die op 26 juli 1573 werden ontslagen uit de vroedschap door toedoen van Jacob van Wijngaerden, die kort tevoren geuzenleider jonkheer Adriaen van Swieten als kastelein (slotvoogd)-baljuw was opgevolgd, beiden fervent aanhangers van Willem van Oranje. Daar Jan ook als burgemeester werd vervangen lijkt het misschien toch meer voor de hand te liggen dat hij niet door Willem van Oranje uit eigen overtuiging was aangesteld.[23]

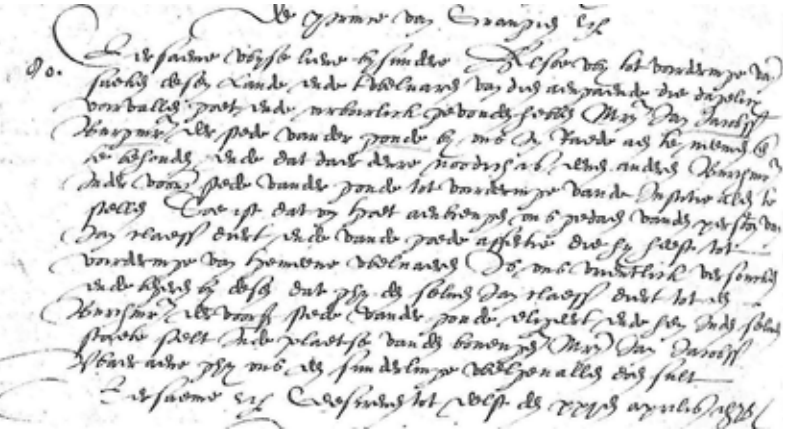

Commissiebrief door de prins van Oranje tot burgemeester in 1573

Aan Jans genoemde functies zijn nog toe te voegen: tresorier in de periode 1547-1566 (7x) en kerkmeester in 1543[24] en 1563. Tot de politieke stedelijke elite wordt hij door Koen Goudriaan gerekend op veel jongere leeftijd, namelijk in zijn eerste schepenjaar: 1539.[25] In 1553 en 1557 was hij een van de taxateurs voor het in opdracht van de Staten van Holland op te maken tiendepenningkohier van Gouda. Hij ondertekende als Jan Claesz. Diert. Hier zijn ondertekening van het laatste kohier bij de controle op 2 augustus 1559:[26]

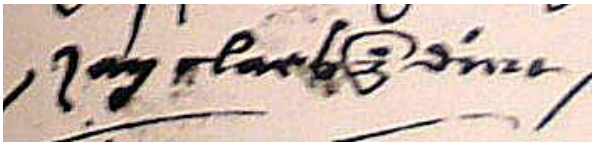

Heel misschien is Jan na de dood van Emmetje (1563) hertrouwd. Bij een rente op een (zijn) huis aan de Goude (zie hierna) is aangetekend: 'nu Jan Claesz. van Haerlem ende Alijt Gerrebrants anno lxix' (=1569).[27] Andere bewijzen hiervoor ken ik echter niet.

Kinderen

Een aanvankelijk in het museum te Gouda en nu op het archief bewaard papieren katerntje vormt een bijzonder type bron. Het bevat eigentijdse familieaantekeningen van de families Diert en Vroesen over de periode 1524-1572. De oudste gegevens zijn van Jans hand (zie de afbeelding).[28]

Te vinden zijn de namen en geboortedata van de kinderen met die van de doopouders, 'vontpeters' genaamd (vergelijk de tegenwoordige 'peter en meter', 'vont' naar de doopvont). Vreemd is de merkwaardige naamsspelling. Opmerkelijk is verder dat Jan de naam van zijn vrouw nergens noemt.

V[an?]den onse vijer kijenderen geboerten 1500 [waar dit jaartal op slaat is mij niet duidelijk, in de betekenis van de zestiende eeuw (?), bovendien noemt hij vervolgens vijf kinderen]

-1524 17 juni 's morgens om 3 uur geboren Dierick Jansz. Diert mijn zoon, vont peters: Pieter van die Poel te Dordrech [de tweede man van zus Hillegont][29] en Claes Claesz. de Enghelelsman [sic] zoen [een relatie uit de tijd dat zijn ouders in Londen woonden?] en Dijewart-

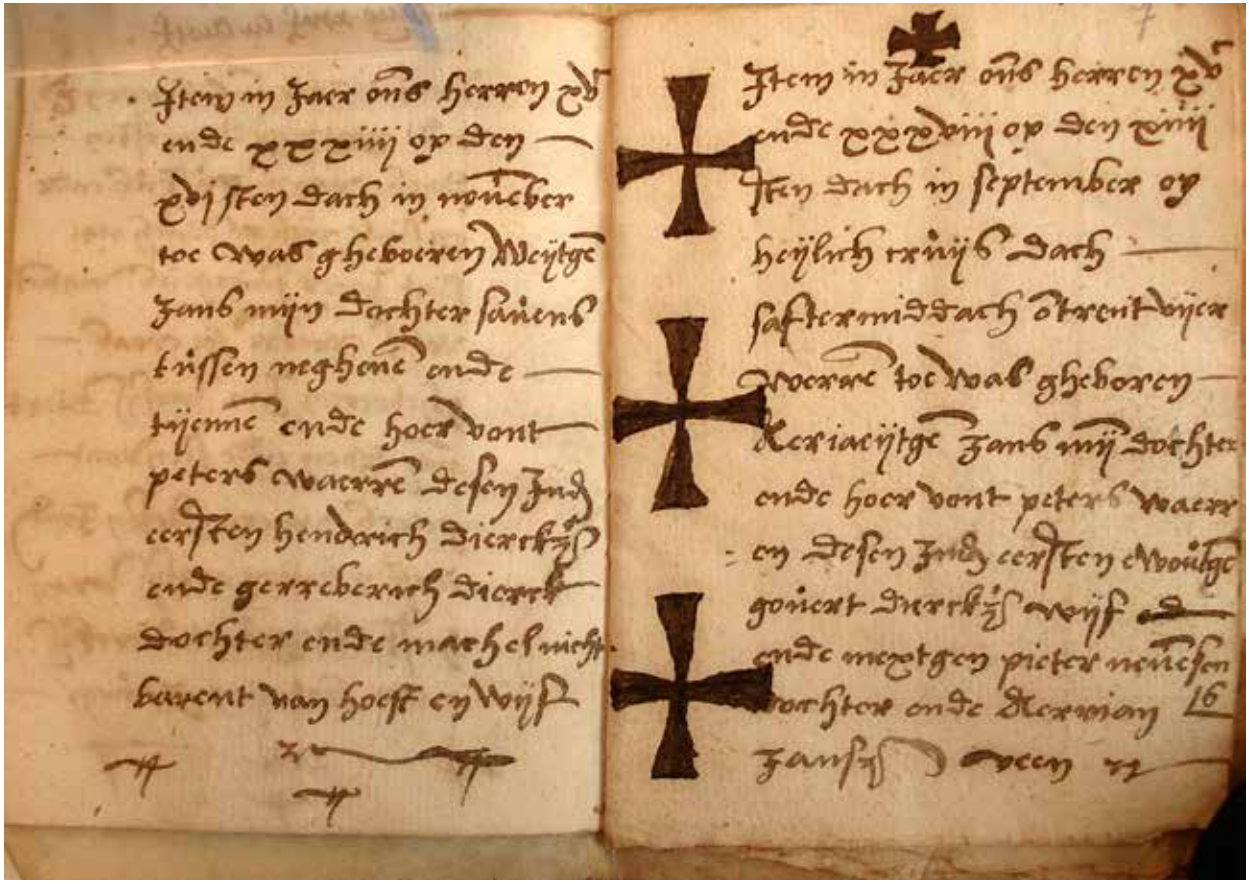

Familieaantekeningen van de families Diert en Vroesen

gen Dierck Govertsz. zijn beste moeder [oma Diewer van moederszijde]
-1527 2 juli Claes Jansz. Diert mijn zoon 's morgens om 8 uur, vont peters: Claes Jacoptz. en Gerbrant Jansz. van Hoerren[30] en Lijsbet Dierck Govertsons dochter [een zus van moeder?]
-1529[31] 1 aug. op St. Pietersdag na St. Jacop 's morgens om 5 uur geboren Jan Jansz. Diert mijn zoon, vont peters: Baren Artsz. van Hoeft[32] en Govert Dierckz. en Katrijen Pauen[33]
-1534 16 november geboren Weijtgen Jans mijn dochter 's-avonds tussen 9 en 10 uur, vont peters: Hendrich Dierckz. en Gerreberich Dierct dochter en Machel nicht Barent van Hoeft en wijf [?]
-1538 14 sept. op H. Kruisdag namiddags om 4 uur geboren Aeriaeijtgen Jans mijn dochter, vontpeters: Ewoutgen Govert Dierckz. wijf en Mextgen Pieter Nennesendochter en Aerrian Jansz. Veen.

Jan kreeg dus drie zoons (Dirck, Claes en Jan) en daarna nog twee dochters (Weyntgen en Ariane) en moet uiterlijk in 1523 getrouwd zijn. Jongens hadden blijkbaar twee mannelijke peters en één vrouwelijke, dochters twee vrouwelijke en een man.

Weyntgen heeft een lijfrente van 3 pond groten vlaams (=18p.) op één leven afgesloten, die loopt van 1555-1569.

Uit de zeer omvangrijke Goudse lijfrentenadministratie lijkt overigens nog een dochter naar voren te komen: Wendelmoet (Jan Claes Diertsz. dr.), met een vergelijkbare lijfrente van 1.5 pond vlaams (=9p.) over de jaren 1554-1581. Zij komt echter niet voor in het katerntje. Was zij een dochter van jongste zoon Jan?

Van oudste zoon Dirck zijn in het katerntje nog gegevens te vinden over diens kinderen:

1551 27 apr.: Hilgont Dircks mijn dochter *gheverremt* [gevormd, blijkens de volgende post dus al op 2-jarige leeftijd![34]] omtrent 11 uur, haar peet is Stijn Haermem dochter mijn jon[c]wijf [dienstmaagd]

1548 20 okt.: geboren Hilgont Dircks mijn dochter 's-avonds omtrent 7 uur, vont peters: Louris Gerritss haar beste vader[35] en Maerghin Louris dochter[36] en Weijtgen Jans dochter [oudste dochter van Jan en zus van vader Dirck, dus een tante][37]

In 1550 in het gulden jaar op 19 aug. is geboren Claes Dircksz. Diert mijn zoon 's-avonds om 6 uur, zijn vontpeters waren: Jan Claesz. Diert zijn beste vader [opa Jan als peetvader] en Willem Jansz. die Vet[38] zijn oem en Maerchgin Dirckisdr. zijn moeij[39]

Volgens De Bye Dólleman huwde Dirck Catharina Kievit.[40]

De reden waarom ook gegevens over de familie Vroesen in deze bron staan, blijkt uit de volgende aantekening in het deel van het katerntje dat over deze familie gaat (in andere hand geschreven):

Willem Jans Vroesen en Hillegont Diercks dochter [de al genoemde dochter van oudste zoon Dirck, vernoemd naar de zus van vader Jan?] trouwden 22 nov. 1569 [zij trouwde dus op 21 jarige leeftijd]: op 1572 29 mei 's morgens omtrent 5 uur geboren Emmetgen Willems mijn [=hun] dochter, vont peters: Jan Claess. Diert haar oude beste vader [deze dochter is blijkbaar vernoemd naar Jan's al overleden vrouw, Jan als overgrootvader] en gaf [hen] een hedooricus [?] daalder en nog een halve konings daalder en 7st.

Jan was dus peetvader van een dochter van Willem Jansz. Vroesen, die een zwager van hem was en olieslager van beroep.[41]

Het katerntje met familieaantekeningen is gebonden in een stuk perkament, bevattende een conceptakte uit 1541 van schuldbekentenis (hypotheek van 750 carolusgulden) van Adriaen Willemsz. Vaender ten gunste van Jan Claess. Diert ter zake van het huis van deze Vaender aan de Regenboog (later verenigd met Markt 34, nu hotel De Zalm) naast Maritgen Vrerick? Pauwenweduwe.[42] Het volgende jaar verhuurde Jan het pand aan Vaender.[43]

Bierbrouwerij aan de Gouwe

Jan was, zo bleek al, naast magistraat zoals vele anderen uit de Goudse elite, ook brouwer. Uit 1538 is bekend dat hij een huis had dat zich uitstrekte van de Gouwe tot achter op de Raam en een achterhuis bij de bierbrouwerij van hem, waar het O.L.V. convent (St. Marie) een rente van trok.[44] In de tiende penning van 1545 komt hij voor als Jan Claess. van Haerlem aan de Keizerstraat met een aanslag van 30 carolusguldens. Het huis liep door van de Keizerstraat naar de Raam en moet aan het begin van de Keizerstraat aan de Hoge Gouwe worden gesitueerd. Het penningkohier van 1553 heeft: Jan Claess. van Harlem mit 2 husen: 32 gulden.[45]

In een te Brussel bewaarde brouwerslijst uit 1545-1546 komt hij voor als Jan Claessen van Haerlem met 68 brouten (het maximum is 97).[46] In een lijst van brouwboeten over 1551-1552 wordt op 4 april *ontvangen van de knecht van Jan Claesz. Diert van zijn bier niet aan te brengen*, en nogmaals zonder datum *van Jan Claesz. Diert, Lysbet Floren en Dirck Dirck Hoensz. van hun bier niet aan te brengen*. De boetes betroffen daarmee het ontduiken van de brouwaccijns door het niet aangeven van gebrouwen bier.[47] Opvallend is dat soms zijn herkomstnaam wordt gebruikt en soms zijn familienaam maar zelden of nooit beide.

Op 30 apr. 1554 verkoopt Aechte Gijsbrechtsdr., weduwe van Harman Pietersz. ter Goude aan mr. Claes Diert advocaat van het Hof van Holland, een half huis en erf

De brouwerij van Jan Claess. Diert was gevestigd op de hoek van de Hoge Gouwe en de Keizerstraat (kad.nr. D221 bij Matthijs). Het complex liep helemaal achter door tot aan de Raam, op dit detail van de kaart van Braun & Hogenberg in het blok boven het cijfer 12 (De Raam). Het is overigens niet waarschijnlijk dat de huizen naar de werkelijkheid zijn getekend.

met bierbrouwerij op de Gouwe te Gouda en 1/8 van 9 morgen genaamd de kleine Nesse in het ambacht van Thuijl aan de westzijde van de Kromme Gouwe (102 carolusguldens voor het huis en 200 voor het land). Opposanten zijn: Adriaen van Naeltwijck te Leiden en de weduwe van Heynrick Govertsz. te Gouda, Katryna Aelbrechtdr. als erfgename van haar vader.[48] Tweede zoon Claes of Nicolaes was advocaat van de Staten/het Hof en woonachtig in Den Haag maar voor Gouda van belang inzake de processen rond de voor de stad nadelige doorvaart door Holland via de Leidsendam.[49] Niet duidelijk is of het hier de brouwerij van vader Jan betreft die ook aan de Gouwe lag. In 1563 komt die in ieder geval aan zijn broer Dirck toe (zie hierna).

Een deel van het huis lijkt op 4 okt. 1539 blijkens gegevens uit de Weeskamer aan Jan Claesz. van Haerlem te zijn gekomen. Opvallend nog is de aanduiding uit 1542 van Jan Claes Diertz. van Herlem 'in Vranckenham' [een huisnaam, mogelijk naar een voorgaande bewoner Symon Vrancken, genoemd in 1484] in een legger van de Goudse Sint Jan met een huisrente schuldig aan de Janskerk, met als zuidelijke begrenzing Jan Claesz. zelf.[50] In een lijst met aflossingen van de lening van 1557 voor de korenaankoop komt Jan Claesz. Diert aan de Westzijde van de Gouwe voor met een aanslag van 3 pond (het gemiddelde is ca. 1 1/3 pond). Onder het kopje 'Wijtstraet, Hoochstraet ende Mart' komt zijn oudste zoon Dirck Janz. Diert voor met een aanslag van 16 stuiver 8 denier (1p.=20s.=240d.).[51] In het register van het hoofdgeld uit 1573 komt vader Jan nog voor als eerste persoon onder het kopje: 'de Gouw beginnende van de Keyserstraet': Jan Claess. Diert: 1 pond 5 stuiver Dirck Dirck Hoeness. [sic; van Souburch] woonde drie huizen verderop en had als bierbrouwer een veel hogere aanslag van 4 pond. Deze capitale impositie geheven door Willem van Oranje geschiedde van personen die 600 gulden of meer aan rijkdom hadden, wat een totaal van 363 aanslagen gaf in de stad.[52]

Een akte van schuldbekentenis van Dirick Jansz. Diert[53] van 4650 carolusgulden ten gunste van zijn vader Jan Claesz. Diert, zijn broers mr. Nicolaes en Jan en zijn zuster Weyntgen wegens het hem op 4 juli toebedeelde huis en brouwerij dateert van 2 augustus 1563.[54] Zus Ariane wordt hier om onbekende reden niet genoemd.

De akte laat in detail de overname van de brouwerij zien. Huis met brouwerij en bierstal c.a., nader omschreven als het grote huis met de brouwerij en de nieuwe keuken, aard- en nagelvast, zoals door Jan Claesz. bewoond geweest, met een nieuwe schuur daarbij, zullen bij lot toekomen aan een kind, uitgezonderd het nieuwe huis met kelder aan de noordzijde dat aan Jan en zijn kinderen zal blijven. De grote kamer van het grote huis zal Jan zijn leven lang blijven gebruiken. Wie de nering overneemt zal de openstaande schulden in het boek van Hans Jong biersteker te Amsterdam groot 1323 carolusgulden door Jan en zoon Dirck op 3 maart l.l. afgerekend (blijkbaar niet geheel?), meenemen in de overige schulden. Al het koren en mout in het huis zal toekomen aan degene die de nering overneemt, geschat op 100 pond groten vlaams (=600 pond), uitgezonderd het 'etelcoorn' (voor eigen gebruik) dat Jan zal behouden, alle (halve)

tonnen, zakken, 'houpen' (hoepen: duigen van de vaten), het 'broutou' (de benodigdheden om te brouwen), de hop, turf, hout, kolen, uitgezonderd 4 'dragelsacken' die aan Jan blijven. Wie de nering overneemt zal Jan zijn leven lang een kindeke van het beste bier per week leveren om in zijn huis te drinken, ook alle as die bij het verbrouwen gemaakt wordt zal hem geleverd worden ten behoeve van het gemene land te 'Bouscoop' (Boskoop: voor bemesting van het land dat hij daar bezat[55]).

Zoon Dirck nam dus al ruim voor het overlijden van zijn vader de brouwerij over.

Graf

De oudste zoon Dirck staat met zijn vader in het grafboek van de St. Jan als opvolgende grafeigenaars aangetekend van het graf gesitueerd: nieuwe noordzijde 2e laag 1 en 2: Jan Claes Diertsz. van Herlem, 29 febr. (1540) Dirck Jansz. Diert als de naaste, 23 dec. 1598. De grafsteen van de laatste is daar nog bewaard.[56] In de kerkrekening van de St. Jan staat onder het kopje 'ontvangsten van de doden begraven in de kerk' Jan Claess. van Haerlem op 5 december 1574 genoteerd.[57] Hier ontbreekt weer de familienaam. Jan heeft in dit familiegraf, dat hij al in 1540 reserveerde, zijn laatste rustplaats gekregen.

Besluit

Deze bijdrage gaat over Jan Claesz. Diert van Haerlem, Gouds magistraat en bierbrouwer, vooral bekend door een dubbelportret dat van hem en zijn vrouw is bewaard. Zijn ouders waren Claes Diert Jansz. en Jut Jansdr., die beiden stierven in 1500. Jan was hun jongste zoon, die ca. 1497 in Londen moet zijn geboren. Hij trouwde uiterlijk in 1523 de Goudse Emmetje Dircxdr. Thoen van Souburch. Zij is rond 1501 geboren als dochter van Diewer van der Graft en de Goudse magistraat Dirck Govertsz (Thoen van Souburch). Zij schonk Jan vijf kinderen: Dirck in 1524, Claes in 1527, Jan in 1529 († 1582/'3 x Catharina Govertsdr. van Slingelandt 1538-1604), Weyntgen in 1534 en Ariane in 1538. Dat blijkt uit eigenhandige aantekeningen van Jan met aanvullende gegevens over de doopouders. Emmetje stierf in 1563, Jan in 1574, zijn graf is in de Goudse St.-Jan.

Van oudste zoon Dirck is nog bekend dat hij trouwde met Catharina Kievit en een dochter Hillegont kreeg in 1548 († 1599) en een zoon Claes in 1550 en zelf begraven werd in het familiegraf in de St. Jan in 1606.

Niet te plaatsen in het bovenstaande maar wel van belang om hier nog te noemen als vroegere Goudse gegevens zijn een Claes Dyert in 1401,[58] en een intekening in het oudste grafboek van de St.-Jan (ca. 1438-1498) aan de noordzijde, de eerste laag sub ix, met in latere hand B: Meijns Claess. Diert een dochter (op de plaats waar de doopvont werd gezet maar in de nieuwe kerk weer graven zijn gekomen).[59]

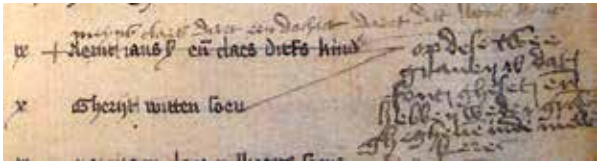

Detail oudste grafboek St. Jan met bovenaan in latere hand: Meijns Claess. Diert

1. P.A.H.M. Abels e.a. red., *Duizend jaar Gouda. Een stadsgeschiedenis,* Hilversum 2002, p. 77, vgl. ook p. 49 (verder als *stadsgeschiedenis* aangehaald). Koen Goudriaan,'The Elite of Gouda in the Late Middle Ages', in: idem e.a., *Prosopography and computer; contributions of mediaevalists and modernists on the use of computer in historical research*, Leuven/Apeldoorn 1995, p.135 e.v. Met dank aan Koen Goudriaan voor zijn hieronder veelvuldig benutte ongepubliceerde Goudse magistraatslijsten tot 1572 en zijn eveneens ongepubliceerde bewerking van het stadsdienarenboek (1484 tot 1572) met gegevens over kerk-/gasthuis-/heiligegeestmeesters: SAMH Gouda, OA Gouda (verder: OAG), inv.nr. 501 en aan Kees Doedeijns voor de lijfrentengegevens.
2. *Stadsgeschiedenis* p.84: afbeelding alleen van hem. Beide wel al afgebeeld bij A.A.J. Rijksen, *Gespiegeld in kerkeglas* , Lochem 1947, p.184-185, tekst op p.182-183 en 186-187 en bij D.P.R.A. Bouvy, *Kerkelijke Kunst I, Schilderkunst*, Bussum 1965, afbeelding 30 en tekst op p.55-56 (hier als Teunisdr.).
3. P.M. Verhoofstad, Inv. Familiearchief Diert van Melissant (Haarlem 1959) inl. en Museum Catharijneconvent Utrecht inv.nrs. BMH s1541a/b. In de database hier ook als Teunisdr.

4. Bij I.H.van Eeghen, *Dagboek van broeder Wouter Jacobsz*, Groningen 1959, deel I, p.372 noot 4, is ook een onjuiste sterfdatum van 8 februari 1563 te vinden (die moet betrekking hebben op zijn vrouw, de kerkrekening van dat jaar is overigens niet bewaard en kan dus niet de bron zijn voor deze precieze datum). Rijksen, *Gespiegeld in kerkeglas*, p.183, heeft een onjuist geschat geboortejaar van hem op 1513.
5. *Stadsgeschiedenis* p.84, tekst bij afbeelding.
6. Bedoeld is het zgn. *fundatieboek* van het begijnhof met een register van te houden memories: N-H archief Haarlem, Kloosterachieven Haarlem inv.nr. 250: bijgehouden tussen ca.1420-1630.
7. M. Thierry de Bye Dólleman,'De Haarlemse oorsprong van het geslacht Diert van Melissant', in *Jaarboek* CBG xxi, 1967, p.137-156, i.h.b. p.148 e.v.: p.150-152 en 154. Cornelis Claesz Diert was rentmeester van het Land van Putten, woonde te Dordrecht, huwde 1e Jannetje (Johanna) Jaspersdr van Beauvoir, huwde 2e Aeltgen van Segwaert (L.M. van der Hoeven i.s.m. E.W. Roscam Abbing, De Beauvoir, later Bevoort ('s-Gravenhage, Brielle, Delft), in *De Nederlandse Leeuw* jrg. CXXIV, no. 2 (april 2007), k. 37-44). Sterfdatum Hillegont: NA Den Haag, Hof van Holland inv.nr. 1666 (met dank aan Léon van der Hoeven/T. van der Vorm). Voor haar zie verder de Bye Dólleman p.152 en hieronder.
8. De Bye Dólleman, a.w., p.151.
9. Blijkens de inventaris van het Oud archief Gouda door J.E.J. Geselschap (1965, p. 25) was er nog een poorterlijst over de jaren 1520-1525 bewaard, maar was die reeds lang zoek (zonder nr.). In de oude inventaris van het Oud archief (door Scheltema/Tebbenhoff uit 1876) had die het nummer III A 43, maar in het doorschoten archief-exemplaar daarvan staat bij deze bron al aangetekend met pen 'n.a.' (niet aanwezig).
10. AHSK Rotterdam, OA Schieland inv.nr. 1570: brief inzake dijkschade in Gouda na noodweer.
11. Mr. P.C. Bloys van Treslong Prins,'Grafschriften in de St. Janskerk te Gouda', *De Wapenheraut XXI* (1917) p.117-118 sub nr. 289. Afbeelding koperen platen in *stadsgeschiedenis*, p.78 in zwart-wit. Zie verder: W. Veerman,'Het graf van Johan Dirk Hoensz. van Souburch uit 1568', in *Holland* 6 (1974) p.227-235 en C.J. Matthijs en N. Plomp,'Nieuwe gegevens over de koperen grafplaten te Gouda', ibidem 8 (1976), p.189-203. J.W. Koopmans, *De Staten van Holland en de Opstand*, 's-Gravenhage 1990, HHR XIII, p.262-264.
12. Toren: OAG inv.nr. 1169 f.42v en 52v, niet vermeld bij C.J.W. Akkerman,'De verdedigingswerken', in: W. Denslagen (red.) *Gouda. De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst*, Zeist/Zwolle 2000, p.83 e.v. Te wijzen valt ook nog op een huis Souburch in Waddinxveen en in Alblasserdam.
13. Zij had in 1527 grondbezit in de polder Nesse in Rijnland (heden in Alphen a/d Rijn, voorheen Boskoop), waar zonder consent een watermolen was geplaatst op de Gouwekade: inl. arch. polder Nesse, Hoogheemraadschap Rijnland. Zij kreeg in 1542 als weduwe van Dirck Govertsz. te Gouda consent in verband met de keur op gehoefslaagden langs de Gouwe hun kade met 1 roedevoet boven het winterwater op te zetten. De kade aan de westzijde van de Gouwe voor haar land was nooit geschouwd en er was nooit winterwater over gelopen: zal exempt blijven: AHR Leiden, OA Rijnland inv.nr. 216 f.51-2v.
14. Transcript van OAG inv.nr. 1000 door Goudriaan.
15. Site Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie IB nrs. 15936/7.
16. G.J. Vaandrager, 'Loterijen en glasschenkingen', in *In de stad van die Goude*, Delft 1992, p.150. Met een afbeelding van een detail van een carton van de Goudse glazen met daarop de vrouw van Dirck Cornelisz. van Reynegom, de Goudse tollenaar, met een dergelijke lange paternoster.
17. A.w., p.154, met afbeelding zegel van ca. 1450 na p.151.
18. Familiewapens op de site Hogenda. Als (latere) wapenspreuk staat gegeven: *nec temere nec timide*: 'noch roekeloos, noch vreesachtig'.
19. SAMH, St. Jan inv.nr. 3, regest nr. 565/6, Weeshuis inv.nr. 5, regest nrs. 582 en 585. Foto van St. Jan inv.nr. 3/regest nr. 566, charternr. 3/404, met dank aan Kees Doedeijns voor de foto. Het regest heeft als tekst: *Jan Claess. van Haerlem*, de schepennaam die in de oorkonde staat! Het andere zegel is het tegenzegel van zijn collegaschepen Jan Willemss. Moel.
20. C.J. de Lange van Wijngaerden, *Beschrijving der stad van der Goude* deel 2, Amsterdam, Den Haag 1812, p. 212. Voor gegevens na 1572: C.C. Hibben, *Gouda in revolt. Particularism and Pacifism in the revolt of the Netherlands 1572-1588,* Utrecht 1983, App. I en II.
21. A. Meerkamp van Emden (ed.), 'Goudsche vroedschapsresoluties betreffende dagvaarten der Staten van Holland en der Staten-Generaal 1525 tot 1560', in BMHG 38 (1917) p.332-333, 348 en 356.
22. *Stadsgeschiedenis*, p.83: afbeelding met zijn vrouw.
23. Briefwisseling Willem van Oranje: digitale database op site van het Huygensinstituut voor Nederlandse Geschiedenis (Huygens ING) nr. 3330: bron op Koninklijk Huisarchief. Stadsgeschiedenis p.308 e.v. en Hibben, a.w., App. II.
24. SAMH, St.-Jan inv.nr. 1.3 f.3: kerkrekening (rekenboek) als Jan Claess. van Haerlem, vreemd genoeg niet in de lijst van stadsdienaren genoemd als zodanig (OAG inv.nr. 501).
25. Als Jan Claesz. Diert. Koopmans, *De Staten van Holland en de Opstand*, p. 262-263, Hibben. a.w., app. I en II en p. 261.
26. NA, Staten van Holland (verder: StvH) vóór 1572 inv.nrs. 613 en 944 en OAG inv.nr. 1940 (incompleet afschrift van het kohier van 1553).
27. Goudse kloosters regest nr. 273 sub NB 2. Vgl. ook Apparaat C.J. Matthijs: Gouwe 53/55.
28. SAMH, Coll. Varia inv.nr. 462. Het registertje bevat ook nog aantekeningen over voedselprijzen.
29. De Bye Dólleman, p.152: in 1547 trad Jan op als voogd van de kinderen van wijlen zijn zus, weduwe van Pieter van den Poel. Pieter van den Poel Jacobsz., vermeld in Dordrecht 1505 (net meerderjarig)

en 1520. Zoon van Jacob van den Poel, raad in Dordrecht (1485-1486), en een onbekende moeder (met dank aan Kees Sigmond).
30. Mogelijk de Gerbrand Jansz. die gasthuismeester was in 1517. Een Jan van Hoern was schepen tussen 1401-1413.
31. De Bye Dólleman, p.148 veronderstelde dus juist 1528-1529 in plaats van 1535. Van hem is ook een portret bewaard in de boven genoemde reeks, uit 1563 op 34-jarige leeftijd, ook van zijn vrouw Catharina Govertsdr. van Slingelandt op 25-jarige leeftijd. In de collectie van het Catharijneconvent in de database als levensjaren van hem: 1528/1529-1582 maar op de achterzijde staat juist 1529 en gestorven 1582/1583: BMH s1541c+d. Waarom van de 3e zoon en niet van de oudste een portret is bewaard als stamhouder is mij niet duidelijk. Omdat hij vernoemd is naar zijn vader?
32. Baernt van Hoef was brouwer in 1533 (OAG inv.nr. 1010: lening: 27p.), kerkmeester in 1544 en gasthuismeester in 1545.
33. 1528 (juni 7): arbiters doen uitspraak in geschil tussen het klooster S. Lucia te Adam en Witte van der Hooff van Gouda die optreedt voor Aeff Jacob Paeuwendr., waarbij bepaald wordt dat het proces over de zaak voor het Amsterdams gerecht teniet zal zijn en het klooster de goederen door Aeff en Niese ingebracht zal behouden. Aeff zal echter de lijfrente die ze heeft op Gouda zelf heffen, het klooster moet haar een lijfrentebrief geven van 2p. ten lijve van Nyesse en Katryn Jacob Paeuwendrs. en een som geld (diss. I.H. van Eeghen, *Vrouwenkloosters en begijnhof in Amsterdam van de 14e tot het eind der 16e eeuw*, Amsterdam 1941, p.169.
34. Het vormsel is het tweede van de zeven sacramenten, waarbij de gedoopte de kracht van de Heilige Geest ontvangt. Heden pas meestal na het zevende jaar of enkele jaren later verkregen met de 'jaren des verstands'.
35. Genoemd in kohier lening korenaankoop 1557 aan de Groenendael als Louwerens Gerritz. (aanslag 2p. 10s.: OAG inv.nr. 1015, zie noot 51).
36. Als Martitgen Lourisdr. in het kohier van het hoofdgeld van 1573 aan de westzijde van de Korte Tiendeweg (aanslag: 8s.) en nogmaals als Maritgen aan de noordzijde van de Goude (aanslag: 1p. 10s.).
37. Hillegont Dirck Jan Diertszd, eerste vermelding lijfrente aankoop lijfrente op 07-07-1552 op driejarige leeftijd, laatste vermelding "obyt 1599" op 50-jarige leeftijd. Zij had twee renten, één van 2 Lb. en één van 0.13.04.
38. Ook: Veth, bekende Goudse familie. Was vroedschap, stierf in 1576: Hibben, a.w., App. I-III. Hij is bekend als glasmaker in 1557 uit de registratie van de Goudse weeskamer: inv.nr. 1 f.187 en 283v. Een Jan die Vet was gasthuis- en heiligegeestmeester in de jaren 1512-'7.
39. Op 25 okt. 1567 werd hem en zijn zus het vaderlijk erfdeel bewezen, hij stierf vóór 18 jan. 1577: Van Eeghen, *Dagboek Wouter Jacobsz*, dl. I p.286 nt.10 (vv. p.285): Weesboek I f.189v.
40. A.w. p.148, vgl. ook *De Nederlandsche Leeuw* 1900 k.204.
41. Vgl. Van Eeghen, *Dagboek Wouter Jacobsz*, dl. I p.372 en nt. 2, waar echter ook valt te lezen dat zijn stamboom geen aanwijzing geeft voor deze familierelatie (nt. 4). Olieslager: SAMH, Varia inv.nr. 6741.
42. Slecht leesbaar. Zij komt voor als Maritge Frederiksdr. Paew in een lijst van brouwers uit 1518 aan de Westhaven/Peperstraat.
43. Het tiendepenningkohier van 1542 heeft inderdaad aan de *Regenboech* naast elkaar: Maritgen Pauwen en die? Vaender. Vgl. Apparaat Matthijs Markt oz. 34 waar deze oorkonde van 1541 ontbreekt en 1542 het eerste gegeven is.
44. OAG inv.nr. 1010: transcript Goudriaan. Inv. Goudse kloosters regest nr. 857.
45. 1545: NA, StvH vóór 1572 inv.nr. 209 f.11: eerste post (beschadigd: voornaam nauwelijks leesbaar), aan deze straat veruit de hoogste aanslag. Dit kohier is foutief geborgen bij dat van 1543, het hoort apart na de inv.nrs. 446 e.v. 1553: SAMH, OAG inv.nr. 1940 f.26v.
46. ARA Brussel, Aud. inv.nr.1656/1: transcript Goudriaan.
47. OAG inv.nr. 610.
48. GA Den Haag, Transporten decreet Hof van Holland 1522-'79: NA, Hof van Holland inv.nr. 3268 (212), vgl. index op site www.gahetna.nl.
49. RA Dordrecht, Stadsarch. grafelijke tijd inv.nr. 607a dd. 1560, Koopmans, *De Staten van Holland en de Opstand*, p.112/232 en Van Eeghen, *Dagboek Wouter Jacobsz*, dl. I p.285 nt.10.
50. Apparaat Matthijs: Gouwe 53/55: 1539: weeskamer (? sic zonder inv.nr.: het oudst bewaarde register, genummerd VI, begint in 1557!?, ook in de losse oorkonden die verder teruggaan zie ik deze datum niet) f.281v/1542: (oude verwijzing:) HS 93 (= fotokopie van:) NKA inv.nr. 42 (nieuw: 231) naar de vermelding zonder fol.opg. bij Matthijs.
51. OAG inv.nr. 1015, transcript Goudriaan en mijn database daarnaar. Het hoogste bedrag was 2x 7.5p. In 1559 had Dirck een pand zuid van Wijdstraat wz. 21/23: Apparaat Matthijs.
52. Zie verder mijn artikel 'De capitale impositie geheven in 1573 door Willem van Oranje te Gouda en Moordrecht; een vergelijking tussen stad en dorp', in *De Schatkamer Regionaal Historisch Tijdschrift Midden-Holland* 21 (2007) p.5-9. Hier overigens onjuist 361 als totaal aantal aanslagen. Bron: NA, StvH na 1572, inv.nr. 6281, het betreft een afschr. (eind zestiende eeuw), op de achterzijde staat onjuist 'Leyden'.
53. Deze persoon komt voor in de registratie van de weeskamer in 1557: inv.nr. 1 f.189v.
54. SAMH, Coll. Varia inv.nr. 7184: charter voor schepenen Gerit Huijghenz. Hopcoper en Dirick Andriesz., zegels verloren.
55. Aangekomen via de moeder van zijn vrouw? Vgl. noot 13.
56. SAMH, KM inv.nr. 231 grafboek 1539-1600 transcript door C.J. Matthijs 1986. *Wapenheraut* xxi (1917) p.114 sub nr. 256: op de steen: gestorven 2 mei 1606, dus ook op hoge leeftijd. Aan de oude noordzijde 22e laag 3 staat: Aryaen Diertsz. kinderen 12 apr. 1576: betreft dit de kinderen van Jans dochter, van wie de vader dan al overleden is?
57. SAMH, St. Jan inv.nr. 13.1 p.81.
58. Weeshuis regest nr. 195 (inv.nr. 301).
59. St. Jan inv.nr. 24 f.21, transcript Goudriaan.